

Тема 4

ДОГОВОРИ ПРО ПЕРЕДАЧУ МАЙНА У ВЛАСНІСТЬ

1. Загальна характеристика договору купівлі-продажу.
2. Договір поставки.
3. Договір міни.
4. Договір безоплатної передачі (дарування).

1. Загальна характеристика договору купівлі-продажу

Інститут купівлі-продажу не знайшов відображення в ГК України; лише ч. 4 ст. 263 ГК вказує, що господарськими договорами купівлі-продажу опосередковується господарсько-торговельна діяльність.

Відносини купівлі-продажу безпосередньо регулюються §§ 1-2 гл. 54 ЦК України, Законом України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 р. та ін.

За **договором купівлі-продажу** одна сторона (*продавець*) передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні (*покупцеві*), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму (ст. 655 ЦК).

Характеристика договору купівлі-продажу.

1. За договором купівлі-продажу продавець передає покупцеві майно (товар). **Предметом** договору купівлі-продажу може бути:

- товар (будь-яка продукція, послуги, роботи, права інтелектуальної власності та інші немайнові права, призначені для продажу (оплатної передачі)), який є у продавця на момент укладення договору або буде створений (придбаний, набутий) продавцем у майбутньому (при укладенні ф'ючерських і форвардних угод);
- майнові права;
- право вимоги, якщо вимога не має особистого характеру (ст. 656 ЦК).
- грошові кошти (ч. 4 ст. 656 ЦК).

Предмет договору купівлі-продажу характеризується відповідними якісними та кількісними показниками. Так, продавець повинен передати покупцеві товар у кількості, що встановлена договором купівлі-продажу (ст. ст. 669-670), в асортименті, погодженому сторонами (ст. 671), якість якого відповідає умовам договору купівлі-продажу і який придатний для мети, з якою товар такого роду звичайно використовується (ст. 673), товар, що відповідає умові договору купівлі-продажу щодо комплектності (ст. 682), у тарі та (або) в упаковці, якщо інше не встановлено договором купівлі-продажу або не впливає із суті зобов'язання (ст. 685 ЦК України).

2. Продавець повинен одночасно з товаром передати покупцеві його **приналежності та документи** (технічний паспорт, сертифікат якості тощо), що стосуються товару та підлягають переданню разом із товаром відповідно до договору або актів цивільного законодавства (ст. 662 ЦК).

Моментом виконання обов'язку продавця передати товар вважається: - вручення товару покупцеві, якщо договором встановлений обов'язок продавця доставити товар; - надання товару в розпорядження покупця, якщо товар має бути переданий покупцеві за місцезнаходженням товару.

Товар передається покупцеві у строк, встановлений договором купівлі-продажу, а якщо зміст договору не дає змоги визначити цей строк або він визначений моментом пред'явлення вимоги, покупець має право вимагати передачі у будь-який час, а продавець - зобов'язаний передати товар у 7-денний строк (ч. 2 ст. 530 ЦК України).

У разі відмови продавця передати проданий товар покупець має право відмовитися від договору купівлі-продажу. Якщо продавець відмовився передати річ, визначену індивідуальними ознаками, покупець має право витребувати цю річ у продавця та вимагати її передання відповідно до умов договору (ст. 620 ЦК України).

3. Продавець передає майно покупцеві у **власність**. Що ж до юридичних осіб, законодавство передбачає певні винятки. Так, згідно з ч. 3 ст. 73 ГК України майно державного унітарного підприємства перебуває у державній власності і закріплюється за таким підприємством на праві господарського відання (щодо державних комерційних підприємств - ст. 74) чи праві оперативного управління (ст. 76 ГК України). Останнє стосується і майна державної установи (організації), яка перебуває на державному.

4. Сторонами договору купівлі-продажу є **продавець і покупець**. Ними, за загальним правилом, можуть бути юридичні та фізичні особи, в тому числі суб'єкти підприємницької діяльності. Проте, наприклад, вже ст. 698 ЦК України передбачає обов'язкову наявність статусу суб'єкта підприємницької діяльності у продавця за договором роздрібною купівлі-продажу.

5. Покупець приймає або зобов'язується **прийняти придбане майно**, крім випадків, коли він має право вимагати заміни товару або відмовитися від договору купівлі-продажу (якщо продавець передав покупцеві меншу кількість товару, ніж це встановлено договором купівлі-продажу (ч. 1 ст. 670), продавець передав товар в асортименті, що не відповідає умовам договору купівлі-продажу (ч. 1 ст. 672), у разі істотного порушення вимог щодо якості товару (ч. 2 ст. 678 ЦК України) тощо.

6. Покупець зобов'язаний **сплатити певну грошову суму** за придбане майно. Обов'язок сплатити саме грошову суму, розмір якої обумовлений договором, є істотною умовою договору купівлі-продажу, що відрізняє його від суміжного договору міни.

Ціна в договорі може бути як договірною, тобто встановленою за погодженням сторін, так і централізованою або фіксованою.

Мета централізованих цін: обмежити монополізм; не допустити недобросовісної конкуренції; захистити права споживачів.

Строки оплати товару визначаються договором між сторонами.

7. Форма договору залежить від ціни предмета договору, суб'єктного складу, предмета договору і спеціальних вказівок закону. Договір купівлі-

продажу може укладатися як в усній, так і в письмовій чи письмовій нотаріальній формі, а також шляхом вчинення конклюдентних дій, тобто дій, які свідчать про бажання покупця укласти договір на запропонованих йому умовах.

Так, договір купівлі-продажу земельної ділянки, єдиного майнового комплексу, житлового будинку (квартири) або іншого нерухомого майна укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню та державній реєстрації.

Обов'язки продавця:

- передати товар покупцеві у власність. Передача може здійснюватися або шляхом безпосереднього вручення, або здачею товару для перевезення чи пересиланням органами транспорту або пошти;
- передати покупцеві необхідні документи на товар, які передбачені законом чи договором;
- забезпечити виникнення у покупця права власності на товар;
- інформувати покупця про недоліки речі;
- попередити покупця про права третіх осіб, тобто про так звані юридичні недоліки речі;
- зберігати продану річ в тих випадках, коли право власності переходить до покупця до її передачі;
- виступити на боці покупця, якщо треті особи звернулися до покупця з позовом про витребування речі.

Обов'язки покупця:

- сплатити обумовлену грошову суму за товар;
- вчинити дії, необхідні для забезпечення передачі товару (надати відвантажувальні реквізити, оформити довіреність представнику тощо);
- прийняти товар або забезпечити зберігання товару, який покупець відмовився прийняти;
- оглянути товар і перевірити його якісні і кількісні характеристики;
- притягнути продавця до справи, якщо треті особи звернулися з позовом про витребування речі.

Спільними обов'язками сторін є відшкодування збитків, які виникли у контрагента у зв'язку з неналежним виконанням договору, затримкою виконання або відмовою.

Відповідальність сторін за неналежне виконання договору купівлі-продажу:

Відповідальність може настати за невиконання будь-якої умови договору у вигляді сплати неустойки і відшкодування збитків.

Так, покупець, якому передано товар неналежної якості, має право вимагати від покупця на свій вибір:

- пропорційного зменшення ціни;
- безоплатного усунення недоліків в розумний строк;
- відшкодування витрат на усунення недоліків.

Якщо недоліки товару настільки істотні, що їх неможливо усунути, покупець має право вимагати заміни товару або взагалі відмовитися від договору. Продавець також відповідає за продаж некомплектного товару, продаж товару без тари і упаковки, порушення асортименту тощо.

На покупця може бути покладена відповідальність за безпідставну відмову від оплати чи порушення строків оплати товару у вигляді неустойки.

Особливості роздрібної купівлі-продажу:

За **договором роздрібної купівлі-продажу** продавець, який здійснює підприємницьку діяльність з продажу товару, зобов'язується передати покупцеві товар, що зазвичай призначається для особистого, домашнього або іншого використання, не пов'язаного з підприємницькою діяльністю, а покупець зобов'язується прийняти товар і оплатити його.

Цей договір належить до публічних договорів, оскільки повинен укладатися на однакових умовах з будь-якою особою, яка забажає укласти його з підприємством роздрібної торгівлі.

Головна особливість цього договору полягає в тому, що він укладається за правилами публічної оферти, тобто підприємства роздрібної торгівлі пропонують укласти цей договір будь-якій особі.

Крім окремих статей ЦК, цей договір регулюються Законом України від 12 травня 1991 р. "Про захист прав споживачів" та окремими правилами торгівлі (на ринках, в розстрочку, транспортними засобами і номерними агрегатами, правилами продажу продовольчих товарів, непродовольчих товарів та ін.).

Крім загальних обов'язків, **продавець зобов'язаний** надати інформацію стосовно найменування і ціни товару, його споживчих властивостей, умов набуття, правил і способів використання і зберігання, гарантійних зобов'язань і порядку пред'явлення претензій. Продавець, який не надав покупцеві можливості одержати повну і достовірну інформацію про товар, несе відповідальність за недоліки товару, які виникли після його передачі, якщо покупець доведе, що вони виникли у зв'язку з відсутністю у нього такої інформації.

Істотна умова договору роздрібної купівлі-продажу — ціна, яка є однаковою для всіх покупців.

В роздрібній торгівлі покупцеві надається право протягом *14 днів з дня продажу обміняти непродовольчий товар на аналогічний товар іншого розміру, фасону, кольору чи комплектації.*

У разі виявлення покупцем протягом гарантійного або інших строків, встановлених обов'язковими для сторін правилами чи договором, недоліків, не застережених продавцем, покупець має право на свій вибір:

- вимагати безоплатного усунення недоліків або відшкодування витрат, здійснених покупцем на їх виправлення;
- замінити товар на аналогічний належної якості або на такий самий товар іншої моделі з відповідним перерахунком у разі різниці в ціні;
- вимагати зменшення ціни товару;
- розірвати договір і вимагати повернення сплаченої суми.

При розірванні договору розрахунки з покупцем у випадку підвищення ціни на товар проводяться виходячи із його вартості на момент звернення, у разі зниження ціни на товар — виходячи із ціни, яка була сплачена на момент купівлі (ст. 14 Закону "Про захист прав споживачів").

Права покупця при купівлі товарів належної якості

В роздрібній торгівлі покупцеві надано унікальне право. При купівлі непродовольчого товару належної якості, який не підійшов покупцеві за формою, габаритами, фасоном, кольором, розміром або не може бути використаний з інших причин, покупець має право обміняти такий товар на аналогічний у продавця, який йому цей товар продав.

Таким правом покупець може скористатися:

- протягом 14 днів, не рахуючи дня купівлі;
- якщо товар не був у користуванні;
- якщо зберігся товарний вигляд, споживні властивості;
- якщо покупець надав товарний чи касовий чек або інші докази укладення договору саме з цим продавцем;
- якщо наявні ярлики, пломби;
- якщо товар відсутній в переліку товару, який не підлягає обміну.

Перелік товарів належної якості, що не підлягають обміну (поверненню) затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 19 березня 1994 р. № 172.

Не підлягають обміну: продовольчі товари, ліки, предмети санітарної гігієни; світлочутливі, корсетні товари, парфумо-косметичні вироби, пір'яні, пухові, дитячі м'які та гумові надувні іграшки, зубні щітки, мундштуки, грамплатівки, рукавички, тканини, тюлегардинні і мереживні полотна, метражні коврові вироби, натільна та постільна білизна, панчішно-шкарпетні вироби, товари в аерозольних упаковках, друковані видання, лінійний та листовий металопрокат, трубна продукція, пиломатеріали, матеріали погонажні (плінтус, наличник), плитні (деревоволокняні та деревостружні плити, фанера), скло нарізане або розкроєне під розмір, зазначений покупцем (замовником), некондиційні товари, аудіо-, відеокасети, диски для лазерних систем зчитування із записом; вироби з натурального та штучного волосся (перуки); товари для немовлят (пелюшки, соски, пляшечки для годування тощо); інструменти для манікюру, педикюру (ножиці, пилочки тощо). **Гарантії прав покупця в роздрібній торгівлі.** Покупець у разі порушення його прав має можливість звернутися з позовом до суду за місцем проживання чи за місцем знаходження відповідача — торгівельної організації.

Покупець звільняється від сплати державного мита за позовами, пов'язаними із захистом його прав (ст. 24 Закону "Про захист прав поживачів").

При задоволенні вимог покупця суд водночас вирішує питання про відшкодування йому моральної шкоди.

Якщо торговельна організація відмовляється задовольнити законні вимоги покупця (наприклад, щодо заміни неякісного товару, повернення за нього грошей, відшкодування витрат, пов'язаних з ремонтом тощо), Державний

комітет України із захисту прав споживачів чи його органи в областях, містах Києві та Севастополі має право накладати штраф на торговельну організацію (ст. 23 Закону "Про захист прав споживачів").

Торговельна організація може бути також оштрафована за реалізацію товару: який заборонено до реалізації; строк придатності якого закінчився ; без попереджувальних написів, а також без інформації щодо правил і умов безпечного використання, якщо товар належить до категорії небезпечних (отрути, отрутохімікати, вибухові та вогненебезпечні речовини); за відсутності достовірної та доступної інформації про товар — та ін.

Особливості купівлі-продаж житлових будинків (квартир)

Житловий будинок або квартира є важливими об'єктами права приватної власності громадян, тому держава встановила для них особливий правовий режим. Договір купівлі-продажу житлового будинку (квартири) порівняно із загальними правилами купівлі-продажу має певні особливості.

Договір купівлі-продажу житлового будинку (квартири) або іншого нерухомого майна під загрозою визнання його недійсним має бути укладений у письмовій формі, підлягає нотаріальному посвідченню та державній реєстрації (ст. 657 ЦК).

Право власності на придбаний будинок (квартиру) виникає у покупця після нотаріального посвідчення договору з моменту державної реєстрації (ч. 1 ст. 334 ЦК).

Вимоги у зв'язку з недоліками проданого будинку (квартири), які не були обумовлені в договорі, можуть бути пред'явлені покупцем за умови, що ці недоліки були виявлені протягом розумного строку, але в межах **трьох років** з моменту передання товару покупцеві, якщо договором чи законом не встановлений більший строк. Якщо встановити день передання будинку (квартири) неможливо або якщо покупець володів будинком (квартирою) до укладення договору, ці строки обчислюються від дня укладення договору.

Аналогічні вимоги можуть бути пред'явлені і при продажу іншого нерухомого майна — гаража, дачі, садового будинку.

2. Договір поставки

Загальні положення договору поставки визначено в § 3 гл. 54 ЦК України, § 1 гл. 30 ГК України. Проте вже ч. 2 ст. 264 останнього акцентує увагу на можливості встановлення спеціальними актами особливостей поставки окремих видів продукції виробничо-технічного призначення або виробів народного споживання, а також особливого порядку здійснення поставки продукції для державних потреб.

За **договором поставки** одна сторона - постачальник зобов'язується передати (поставити) у зумовлені строки (строк) другій стороні - покупцеві товар (товари), а покупець зобов'язується прийняти вказаний товар (товари) і сплатити за нього певну грошову суму (ст. 265 ГК). Це визначення уточнюється

визначенням ст. 712 ЦК України, яка, зокрема, прямо наділяє постачальника статусом суб'єкта підприємницької діяльності і акцентує на використанні товару, що поставляється, в підприємницькій діяльності або в інших цілях, не пов'язаних з особистим, сімейним, домашнім або іншим подібним використанням покупцем.

Договір поставки є різновидом договору купівлі-продажу, на що вказують ч. 2 ст. 712 ЦК України і ч. 6 ст. 265 ГК України, відповідно до яких до договору поставки застосовуються загальні положення про купівлю-продаж в частині, не врегульованій спеціальним законодавством. Договір поставки має спільну з договором купівлі-продажу економічну природу (платна передача товару від одного суб'єкта до іншого), проте відрізняється рядом особливостей, які розглядаються нижче.

Характеристика договору поставки

1. Предметом договору поставки є **товар**. Стаття 266 ГК України уточнює, що предметом поставки є визначені родовими ознаками продукція, вироби з найменуванням, зазначеним у стандартах, технічних умовах, документації до зразків (еталонів), прейскурантах чи товарознавчих довідниках. Предметом поставки можуть бути також продукція, вироби, визначені індивідуальними ознаками.

На відміну від договору купівлі-продажу, предметом поставки є товар, призначений для ведення підприємницької діяльності чи іншої діяльності, яка не пов'язана з особистим споживанням. Відповідно до своєї природи предметом поставки не можуть бути цінні папери.

2. Згідно зі ст. 712 ЦК України відповідна продукція **передається у власність**, у повне господарське відання або оперативне управління.

3. Сторонами договору поставки є **постачальник і покупець**. Згідно із ч. 3 ст. 265 ГК України ними можуть бути господарські організації, а також фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності (п. 1-2 ч. 2 ст. 55 ГК України). Договір купівлі-продажу, в свою чергу, може бути укладений між будь-якими суб'єктами - як між юридичними особами, так і між або за участю громадян.

Постачальником товару може бути як його виготовлювач, так і посередницька організація, яка реалізує товари. Покупцем виступає суб'єкт, який одержує товар для виробничого споживання чи для наступної реалізації громадянам-споживачам.

4. Постачальник передає замовникові продукцію в обумовлені **строки**. Згідно зі ст. 267 ГК України договір поставки може бути укладений на 1 рік, на строк більше 1 року (довгостроковий договір) або на інший строк, визначений угодою сторін. у договорі повинен бути передбачений порядок погодження сторонами строків поставки на наступні періоди до закінчення строку дії договору. Якщо такий порядок не передбачений, договір вважається укладеним на 1 рік (ч. 3 ст. 267 ЦК України).

5. Покупець зобов'язаний прийняти продукцію, що була поставлена. Проте ГК України, загальні положення ЦК України, а також положення про

поставки передбачають підстави відмови покупця від прийняття продукції. Наприклад, ч. 5 ст. 268 ГК України передбачено право покупця відмовитися від прийняття і оплати товарів у разі, якщо вони більш низької якості, ніж вимагається стандартом, технічними умовами чи зразком (еталоном), а якщо товари уже оплачені покупцем, - вимагати повернення сплаченої суми. Проте якщо продукція виявиться такою, що не відповідає умовам договору, покупець має право відмовитися від неї на підставі загальних положень ч. 2 ст. 678 ЦК України.

6. Замовник зобов'язаний оплатити продукцію за встановленими договором цінами.

7. Договори поставки укладаються у письмовій формі. Він, як і договір купівлі-продажу, вважається укладеним, коли між сторонами в потрібній у належних випадках формі досягнуто згоди з усіх істотних умов, що дає підстави віднести його до консенсуальних договорів.

8. На відміну від договору купівлі-продажу, законодавство, що регулює поставку, досить чітко визначає санкції за порушення її умов.

Договір поставки як різновид договору купівлі-продажу.

За **договором поставки** продавець (постачальник), який здійснює підприємницьку діяльність, зобов'язується передати у встановлений строк товар у власність покупця для використання його у підприємницькій діяльності або в інших цілях, не пов'язаних з особистим, сімейним, домашнім та іншим подібним використанням, а покупець — прийняти товар і сплатити за нього певну грошову суму (ч. 1 ст. 712 ЦК).

Законодавець відносить поставку до різновиду купівлі-продажу.

Відмінність між цими договорами полягає в наступному.

- Мета використання продукції чи товару при поставці — підприємницька діяльність або інша діяльність, яка не пов'язана з особистим, домашнім чи іншим подібним використанням.
- Сторонами за договором поставки зазвичай є підприємці.
- Предмет поставки значно вузьчий і обмежується продукцією або товарами. Тобто предметом поставки не можуть бути майнові права, право вимоги, цінні папери, нерухомість тощо. **Предметом поставки** є визначені родовими ознаками продукція, вироби з найменуванням, зазначеним у стандартах, технічних умовах документації до зразків (еталонів) або продукція, вироби, визначені індивідуальними ознаками.

На відміну від предмета договору купівлі-продажу, предмет поставки, як правило, ще не існує в природі на момент укладення договору

Умови поставки повинні викладатися сторонами відповідно до Правил "Інкотермс".

З метою спрощення процедури укладення договору купівлі-продажу в міжнародній торговельній практиці використовуються так звані базисні умови поставки. В 1936 р. Міжнародна торговельна палата розробила та опублікувала Офіційні правила по тлумаченню торговельних термінів Міжнародної торгової

палати ("Інкотермс"), найпоширенішими редакціями яких є редакції 1980, 1990 та 2000 рр.

Мета Правил: Про значення цих Правил свідчить та обставина, що в ч. 4 ст. 265 ГК України прямо передбачено, що умови договорів поставки повинні викладатися сторонами відповідно до вимог Офіційних правил по тлумаченню торговельних термінів Міжнародної торгової палати ("Інкотермс").

3. Договір міни (бартеру)

Загальні положення щодо міни (бартеру) містяться у ст. 293 ГК України та § 6 гл. 54 ЦК України. За **договором міни (бартеру)** *кожна із сторін зобов'язується передати другій стороні у власність, повне господарське відання чи оперативне управління певний товар в обмін на інший товар* (ст. 293 ГК України). Подібне визначення містить і ст. 715 ЦК України.

Характеристика договорів міни (бартеру)

1. Предметом договору міни (бартеру) є товар, тобто матеріальні та нематеріальні активи, а також цінні папери та деривативи. Крім того, згідно із ч. 5 ст. 715 ЦК України договором міни може бути встановлений обмін майна на роботи (послуги).

Не може бути об'єктом міни (бартеру) майно, віднесене законодавством до основних фондів, яке належить до державної або комунальної власності, у разі якщо друга сторона договору міни (бартеру) не є відповідно державним чи комунальним підприємством (ч. 4 ст. 293 ГК України).

2. Міна (бартер) може здійснюватися як суто господарська операція із притаманними їй обмеженнями, зокрема щодо її суб'єктів, або як цивільно-правова, за якої таких обмежень немає.

3. Згідно з ч. 2 ст. 293 ГК України (ч. 2 ст. 715 ЦК України) **сторона договору** міни вважається продавцем того товару, який вона передає в обмін, і покупцем товару, який вона одержує взамін. Тому до договору міни (бартеру) застосовуються правила, що регулюють договори купівлі-продажу, поставки, контрактації, елементи яких містяться в договорі міни (бартеру).

4. Товар передається сторонами у власність, повне господарське відання чи оперативне управління. Як і у випадку з договорами купівлі-продажу, поставки, контрактації, правила щодо яких застосовуються до договорів міни, конкретний правовий режим майна, що передається та, відповідно, набувається, залежить від правового статусу сторін договору міни.

5. Обмін товарами, роботами, послугами за договорами міни (бартеру) не опосередковується рухом грошових коштів, що є головною відмінністю цих договорів від договору купівлі-продажу.

6. Обмін товарів (робіт, послуг), зазвичай, відбувається на основі еквівалентності їх вартості, що, в свою чергу, нерозривно пов'язане із визначенням ціни товарів (робіт, послуг), що обмінюються. Сторони договорів міни і бартеру мають право самостійно визначати їх вартість без обмежень.

Проте за договорами бартеру податок на додану вартість і податок на прибуток визначаються, виходячи із звичайних цін на такі товари (роботи, послуги).

7. **Строки** договорів міни та бартеру в межах України законодавством не встановлені, тому у цьому питанні можливе застосування положень щодо договорів купівлі-продажу, поставки, контрактації.

4. Договір дарування.

За **договором дарування** одна сторона (дарувальник) передає або зобов'язується передати у майбутньому другій стороні (обдаровуваному) безоплатно майно (дарунок) у власність (ч. 1 ст. 717 ЦК).

Договір дарування поряд з договорами купівлі-продажу, міни опосередковує перехід майна (речей та майнових прав) від однієї особи до іншої.

Даному договору властиві деякі характерні ознаки, що дозволяють виділити його в окремий вид договорів.

Договір дарування завжди безоплатний. Це означає, що дарувальник не отримує ніякого зустрічного надання з боку обдаровуваного. Договір, що встановлює обов'язок обдаровуваного вчинити на користь дарувальника будь-яку дію майнового або немайнового характеру, не є договором дарування (ч. 2 ст. 717 ЦК).

Не буде також зустрічним наданням встановлення за договором дарування права користування дарувальником річчю - предметом да-оування. Цю ситуацію можна розглядати подвійно: дарувальник зберігає за собою певні права (право користування), які не входили до складу дарунка, або як обтяження предмета дарування правами дарувальника. Важливим для констатації безоплатності є те, що дарувальник не отримує від обдаровуваного нічого нового, що було у нього відсутнє до укладення договору, а обдаровуваний не надає дарувальникові нічого, що не було б пов'язане з дарунком. Із зазначеного випливає наступна кваліфікуюча ознака договору дарування: наслідками дарування є збільшення майна обдаровуваного за рахунок зменшення майна дарувальника.

Ознакою договору дарування є також **наявність згоди обдаровуваного на прийняття дарунка.**

Договір дарування **передбачає безстроковий перехід дарунка (речі або права) до обдаровуваного.**

Легальне визначення договору дарування вказує на те, що він може конструюватись як реальний або консенсуальний.

Відповідно до ч. 1 ст. 723 ЦК договором дарування може бути встановлений обов'язок дарувальника передати дарунок обдаровуваному в майбутньому через певний строк (у певний термін) або у разі настання певної обставини. Таким чином, консенсуальний договір дарування породжує зобов'язання, за яким дарувальник (боржник) має вчинити певну дію, зокрема передати майно, а обдаровуваний (кредитор) має право вимагати виконання цього обов'язку.

Договір дарування є, як правило, одностороннім договором: обдарований стає власником речі (або має право вимагати передання йому дарунка), тобто не бере на себе ніяких обов'язків, а дарувальник передає або зобов'язується передати майно, не отримуючи при цьому жодних прав вимоги щодо обдаровуваного.

Але з цього правила є винятки. Так, за договором дарування може бути встановлений обов'язок обдаровуваного вчинити певну дію майнового характеру на користь третьої особи або утриматися від її вчинення (передати грошову суму чи інше майно у власність третій особі, виплачувати ренту, надати право довічного користування дарунком або його частиною, не пред'являти вимог до третьої особи про виселення з дарованого будинку тощо). Дарувальник має право вимагати від обдаровуваного виконання покладеного на нього обов'язку на користь третьої особи, що робить такий договір дарування двостороннім (ч. 3 ст. 626 ЦК). У разі смерті дарувальника, оголошення його померлим, визнання безвісно відсутнім чи недієздатним виконання обов'язку на користь третьої особи має право вимагати від обдаровуваного та особа, на користь якої встановлений цей обов'язок.

Характерною ознакою договору дарування є **особистий характер зобов'язання, яке він породжує**. Так, відповідно до ч. 3 ст. 723 ЦК, якщо до настання строку (терміну) або відкладальної обставини, встановленої договором дарування з обов'язком передати дарунок у майбутньому, дарувальник чи обдарований помре, договір дарування припиняється.

Предмет договору дарування. ЦК встановлює, що дарунком можуть бути рухомі речі, у тому числі гроші та цінні папери, а також нерухомі речі.

Дарунком можуть бути також майнові права, якими дарувальник володіє або котрі можуть виникнути у нього в майбутньому.

Сторонами у договорі дарування можуть бути фізичні особи, юридичні особи, держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальна громада (ст. 720 ЦК).

Закон встановлює *певні обмеження щодо укладення договору дарування (на стороні дарувальника) деякими особами*. Так, батьки (усиновлювачі), опікуни не мають права дарувати майно дітей, підопічних (ч. 2 ст. 726 ЦК). Закон не передбачає заборони укладення договору дарування щодо малолітніх та недієздатних.

Підприємницькі товариства можуть укладати *договір дарування між собою, якщо право здійснювати дарування прямо встановлено установчими документами дарувальника*. Це положення не поширюється на право юридичної особи укладати договір пожертви.

ЦК визначає специфічні правила щодо змісту довіреності на укладення договору дарування представником дарувальника. Так, довіреність на укладення договору дарування, у якому не вказано імені обдаровуваного, є нікчемним (ч. 4 ст. 720).

Форма договору дарування. Вимоги закону щодо форми договору дарування залежать від матеріального предмета договору. За загальним

правилом, в усній формі можуть бути укладені договори, які повністю виконуються сторонами у момент вчинення, за винятком их, що підлягають нотаріальному посвідченню, державній реєстрації, або коли недодержання письмової форми має наслідком нікчемність договору (ст. 206 ЦК).

Стагтя 719 ЦК встановлює правила стосовно форми цього договору.

Договір дарування предметів *особистого користування та побутового* призначення може бути укладений усно.

Договір дарування нерухомої речі укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню.

Договір дарування майнового права та договір дарування з обов'язком передати дарунок у майбутньому укладається у письмовій формі. У разі недодержання письмової форми цей договір є нікчемним.

Договір дарування рухомих речей, які мають особливу цінність, укладається у письмовій формі. Передання такої речі за усним договором є правомірним, якщо суд не встановить, що обдарований заволодів нею незаконно.

Договір дарування валютних цінностей на суму, яка перевищує п'ятдесятикратний розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян, укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню.

Момент виникнення права власності обдарованого на дарунок.

Право власності обдарованого на дарунок виникає з моменту його прийняття.

Дарувальник, який передав річ організації транспорту, зв'язку або іншій особі для вручення її обдарованому, має право відмовитися від договору дарування до вручення речі останньому.

Види договору дарування. Окремим видом договору дарування є договір пожертви. Пожертвою є дарування нерухомих і рухомих речей, зокрема грошей та цінних паперів, фізичним особам, юридичним особам, державі, АРК, територіальній громаді, для досягнення ними певної, наперед обумовленої мети (ч. 1 ст. 729 ЦК).

Сторонами договору пожертви є пожертвувач та обдарований.

Договір про пожертву завжди реальний та вважається укладеним з моменту прийняття пожертви.

До договору про пожертву застосовуються положення про договір дарування, якщо інше не встановлено законом.

Список рекомендованих джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст.141.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 18, 19–20, 21–22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст.356.

4. Вінник О.М. Господарське право. Навчальний посібник. 2-ге видання, змінене та доповнене. К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність». 2009. 1007 с.
5. Господарське право України: підручник : у 2 ч. Ч.1 / [Андрєєва О. Б., Жорнокуй Ю. М., Гетманець О. П. та ін.]. 2-ге вид., зі змін. та випр. Харків: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2016. 324 с.
6. Капітаненко Н.П. Договірне право: навчально-методичний посібник для магістрів та спеціалістів спеціальності «Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності)» всіх форм навчання. Запоріж. держ. інж. акад. Запоріжжя: ЗДІА, 2015. 140 с.
7. Крупка Ю.М. Правові основи підприємницької діяльності: Навчальний посібник. К : Юрінком Інтер, 2008. 480с.
8. Мілаш В. С. Господарське право : курс лекцій: у 2-х ч. Х., 2008. 496 с.
9. Несинова С. В. Господарське право України: навч. посіб. / С. В. Несинова, В. С. Воронко, Т. С. Чебикіна. К.: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.
10. Підприємницьке право: Навч.посіб. За ред. А.В.Старцева, 2007. Х.: Одісей, 2007. 248 с.
11. Щербина, В. С. Господарське право: підручник. Міністерство освіти і науки України. 6-е вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2013. 640 с.